

Бувай, печаль.
Заходь, печаль.
Ти вписана у риси стелі,
Ти вписана в очі, які я кохаю;
Ти ще не справжнє горе,
Бо найбільніші губи зраджують тебе,
Коли всміхаються.
Заходь, печаль.
Любов жагучих тіл,
Могуть любові,
Чия жага гряде неждано,
Немов потвора безтілесна.
Зневірене чоло.
Печаль, лице прекрасне.

Поль Елюар «Саме життя»
(Переклав з французької Михайло Москаленко)

ЧАСТИНА ПЕРША

Розділ I

Це нове й дивне почуття, що охопило мене, я не наважуюся назвати гарним і строгим словом «печаль». Це почуття таке складне і таке егоїстичне, що мені за нього соромно, а печаль завжди видавалася мені благородною. Я її ніколи не знала — відчувала звичайно нудьгу, жаль, зрідка — докори сумління. Тепер же мене огорнуло щось ніжно-тремтливе, неначе шовк, відмежовуючи од інших людей.

Того літа мені виповнилося сімнадцять років, і я почувалася безмірно щасливою. «Рештою світу» для мене був мій батько та його коханка Ельза. Мушу одразу пояснити, щоб ця ситуація не видалася декому дивною. Моему батькові сорок років, і вже минуло п'ятнадцять, як він овдовів. Це був іще молодий чоловік, енергійний і привабливий, тож не дивно, що коли два роки тому я приїхала з пансіону додому, то відразу зрозуміла, що він має жінку. Трохи згодом стало ясно, що коханки в нього міняються двічі на рік! Та незабаром його чарівність, нове для мене безтурботне життя, мій погідний настрій примирили мене з цим. Батько був людиною легковажною, проте діловою. Швидко запалювався, так само швидко остигав — і подобався жінкам. Я одразу полюбила його всією душею, бо він

був добрий, шляхетний, життєрадісний, та ще й дуже до мене ніжний. Я не мала ліпшого й веселішого друга. На початку того літа він був навіть такий ласкавий, що спитав мене, чи я не проти, якщо під час канікул з нами житиме Ельза, його теперішня коханка. Я погодилася, бо знала, що йому потрібна жінка, а Ельза нам зовсім не заважатиме. Висока, рудоволоса, напіврозпусна-напівсвітська дівчина, вона працювала в барах на Єлисейських Полях і статисткою на кіностудіях. Була мила, доволі проста та без особливих претензій. Узагалі-то ми з батьком так тішилися передчуттям відпочинку, що й не говорили про Ельзу. Батько винайняв на узбережжі Середземного моря подалі від гамірних шляхів чудову велику білу віллу, і ми про неї мріяли, щойно настали спекотні червневі дні. Вілла стояла на мисі, високо над морем, була захована від дороги сосновим ліском; крута стежка вела від неї до маленької золотавої бухти, де серед рудуватих скель плюскотіло море.

Перші дні були чудові. Знеможені спекою, ми годинами лежали на пляжі, поволі вкриваючись здоровою засмагою; лише в Ельзи шкіра червоніла й злазила, завдаючи їй жахливого болю. Батько робив ногами якісь складні вправи, щоб зігнати маленьке черевце, яке вадило його донжуанським намірам. Уже з самого ранку я не вилазила з прохолодної прозорої води, поринала в неї з головою, борсалася в ній, щоб змити з себе весь бруд і порошок Парижа. Потім простягалася на березі, брала жменю піску й поволі просіювала його між пальцями ніжно-жовтавим дощиком: думала, що так само збігає час, що це звичайнісінька думка і що такі думки приємні. Було літо.

На шостий день я вперше побачила Сіріла. Він плив під вітрилом понад берегом, і якраз перед нашою бухтою його човен перекинувся. Я допомогла йому повиловлювати всі його пожитки, ми реготали, і я дізналася, що його звати Сіріл, він студент юридичного факультету й проводить канікули з матір'ю на сусідній віллі. Він мав відкрите смагляве обличчя південця, яке приваблювало спокоем і розсудливістю. Загалом я уникала грубих, егоїстичних студентів університету, що переймаються лише собою, а надто своєю молодістю; вони шукали в ній якоїсь драми чи причини для нудьги. Молодь мені не подобалася. Мене більше вабили друзі мого батька, сорокарічні чоловіки, які ставилися до мене лагідно та зацікавлено, з ніжністю і батька, і коханця. Однак Сіріл мені імпував. Він був високий, інколи гарний, його врода притягувала й викликала довіру. Я не поділяла батькової огиди до фізичних вад, через яку нам часто доводилося проводити час з людьми вродливими, та не вельми розумними. Утім з людьми, позбавленими фізичної привабливості, я відчувала якусь бентегу, відчуженість: те, що вони змирилися зі своєю непринадністю, видавалося мені якоюсь ганебною хворістю. Адже чого ще ми прагнемо, як не подобатися й перемагати? Я й досі не знаю: це через надмір життєвої енергії та завзяття чи, може, через приховану невисловлену потребу впевнитися в собі, самоствердитися.

Коли ми прощалися, Сіріл пообіцяв, що навчить мене кермувати яхтою. Я вернулася на вечерю заповнена своїми думками про нього й не брала, чи, точніше, майже не брала участі в розмові; ледь помітила, що батька щось хвилює. Попоївши, ми, як і щовечора,

полягали в шезлонги на терасі. Небо було всіяне зірками. Я дивилася на них, потайки сподіваючись, що вони зараз почнуть падати, прорізаючи небо своїми яскравими спалахами. Проте був тільки початок липня, і зірки лиш виблискували на небі. На всипаній жорствою терасі сюрчали цикади. Тисячі й тисячі цикад, сп'янілих від спеки та місячного сяйва, цілі ночі докучали тут несамовитим своїм сюрчанням. Мені якось пояснили, що ці комахи труть одне об одне свої надкрила, однак мені подобалося думати, що це горловий спів — такий самий інстинктивний, як весняні котячі концерти. Ми розкошували; лише дрібненькі піщинки, що позалазили під блузку, відганяли від мене дрімоту. Якраз у цю хвилину батько кашлянув і випростався в шезлонгу.

— У нас буде гостя, — сказав він.

Я з відчаєм заплющила очі. Ще б пак! Нам тут було надто спокійно, так не могло довше тривати!

— Швидше, швидше кажіть, хто це! — вигукнула Ельза, завжди спрагла до світських розваг.

— Анна Ларсен, — відповів батько й глянув на мене.

Я з подивом дивилася на нього, не годна щось промовити.

— Я запропонував їй приїхати, коли вона втомиться виставляти свої моделі, і вона... вона погодилася.

Мені б таке й на думку ніколи не спало. Анна Ларсен була давньою подругою моєї нещасної матері й майже не підтримувала знайомства з моїм батьком. Проте, коли два роки тому я вернулася з пансіону, батько відвіз мене до неї: його бентежила моя присутність. За тиждень вона навчила мене одягатися зі смаком і поводитися в товаристві, а я пройнялася

до неї палким захопленням, яке вона вміло повернула на одного юнака зі свого оточення. Отож я завдячую їй своїми першими елегантними вбраннями, першими любовними почуттями. У свої сорок два роки це була дуже знадлива, витончена жінка з гарним гордовитим, ледь утомленим, навіть байдужим обличчям. Ця байдужість — єдине, чим їй можна було б докоряти. Анна завжди привітна, але стримана. Усе в ній свідчило про сильну волю, душевний спокій, і це бентежило людей. Вона була розлучена і вільна, однак про її коханців не говорили. Утім, ми мали різних знайомих: вона зналася з витонченими, інтелігентними, стриманими людьми, а наші знайомі були галасливі, невгамовні; батько хотів лише одного — щоб вони були гарні та веселі. Гадаю, що Анна трохи зневажала нас із батьком через наше захоплення розвагами, нікчемними забавами, як узагалі вона зневажала всяку надмірність. Поеднували нас тільки ділові обіди (її фак був моделювання, а батьків — реклама), спогади про мою матір та моя прихильність до Анни, бо, хоч Анна мене й бентежила, все-таки я нею захоплювалася. Проте її несподіваний приїзд здавався недоречним через присутність Ельзи та Анніні погляди на виховання.

Ельза довго розпитувала нас про Анну, а тоді пішла спати. Я залишилася на самоті з батьком, сіла на сходи біля його ніг. Він нахилився, поклав мені руки на плечі.

— Чому ти так змарніла, дитинко? Ти схожа на безхатне котенятко. Я хотів би мати повненьку донечку-білявку з порцеляновими очима і...

— Не в тім річ, — перебила я його. — Нащо ти запросив Анну, скажи мені? І чому вона погодилася?

— Мабуть, щоб побачити твого старого батька, хтозна.

— Ти не з тих чоловіків, що цікавлять Анну, — сказала я. — Вона надто розумна, надто себе поважає. А що буде з Ельзою? Ти подумав про неї? Ти уявляєш собі, про що вони говоритимуть? Бо я — ні.

— Я не подумав про це, — зізнався він. — Справді, це жахливо, Сесіль, моя мила, може, ми вернемося до Парижа?

Він тихенько сміявся, куйовдячи мені на потилиці волосся. Я обернулася й глянула на нього. Його темні очі блищали, довкола них променилися дрібненькі веселі зморшки, уста ледь розтяглися в усмішці. Він був схожий на фавна. Я розсміялася разом з ним; так було завжди, коли він сам собі напитував якусь мороку.

— Дорога моя порадице! І що я без тебе робив би? — сказав він.

І голос його був такий ніжний, такий переконливий, що я зрозуміла: без мене він був би нещасний. До пізньої ночі ми проговорили про кохання, про любовні страждання. Мій батько вважав, що все це вигадка. Він уперто заперечував поняття вірності, тривалих стосунків, якогось обов'язку. Він пояснював мені, що все це пусті умовності. Якби я почула це від когось іншого, то була б шокована. Та я знала, що, попри все, сам він здатен на ніжність і відданість і цим почуттям легко віддається, бо не вважає їх тривкими. Мені подобалися його міркування про любов: жагучу, бурхливу, скоро-минучу. Я була не в тому віці, коли прагнуть вірності. Мій любовний досвід обмежувався побаченнями, поцілунками і розставаннями без жалю.

Розділ II

Анна мала приїхати лише через тиждень. Я насолоджувалася останніми днями справжніх канікул. Віллу ми найняли на два місяці, але я знала, що коли прибуде Анна, то попрощаємося з омріяним відпочинком. Усім речам Анна надавала певності, а словам — значення, якими ми з батьком залюбки нехтували. Вона додержувалася норм доброго тону і делікатності, це легко було помітити, коли вона несподівано ображено змовкала. Це і збуджувало мене, і втомлювало водночас, і кінець кінцем було принизливим, бо я відчувала, що вона має рацію.

У день Анниного приїзду вирішили, що батько з Ельзою поїдуть зустрічати її на станцію Фрежюс. Я навідріз відмовилася їхати з ними. У розпачі батько позривав у квітнику всі гладіолуси, щоб подарувати їх Анні, коли вона виходитиме з вагона. Я лише порадила йому, щоб ці квіти не вручала Ельза. О третій годині, коли вони поїхали, я спустилася на пляж. Стояла виснажлива спека. Я простяглася на піску, задрімала. Мене розбудив голос Сіріла, я розплющила очі: небо було аж біле від спекоти. Я не відповіла Сірілові, мені не хотілося розмовляти ні з ним, ні з будь-ким іншим. Спекотне літо всією своєю силою притиснуло мене до піску; руки мені обважніли, а в роті пересохло.

— Ви що, неживі? — спитав він. — Здалеку ви схожі на уламок корабля...

Я всміхнулася. Він сів біля мене, рукою ненароком торкнувся мого плеча, моє серце враз закалатало гучно й ритмічно. За останній тиждень мої блискучі маневри на яхті не раз скидали нас обох у воду, ми хапались одне за одного, проте я не відчувала ніякого хвилювання. Та сьогодні вистачило цієї спеки, цієї напівдрімоти, цього незграбного дотику, щоб у мені щось солодко прорвалося. Я повернула до Сіріла голову. Він дивився на мене. Уже трохи знала його: він був урівноважений і цнотливіший, ніж зазвичай бувають у його віці. Його, приміром, дивувало наше життя — незвична сім'я з трьох осіб. Він був надто добросердий, а може, надто скромний, щоб мені про це сказати, однак я це відчувала через злі криві погляди, які він кидав на мого батька. Сіріл хотів би, щоб мене це бентежило. Однак я лишалася спокійна. У цю мить лише погляд Сіріла та гучні удари мого серця хвилювали мене. Він нахилився до мене. Я знову пригадала останні дні цього тижня, свою довіру до нього, спокій, який відчувала біля нього, і мені стало шкода, що до мене наближалися ці великі, трохи важкуваті вуста.

— Сіріле, — сказала я, — ми були такі щасливі...

Він ніжно поцілував мене. Я подивилася на небо, а потім уже бачила тільки червонуваті спалахи під моїми опущеними повіками. Спекота, запаморочення, смак перших поцілунків, зітхання — усе це змішалось в довгі хвилини. Почувши гудок автомашини, ми сахнулись одне від одного, наче змовники. Нічого не сказавши Сірілові, я пішла додому. Мене здивувало таке раннє повернення: Аннин поїзд ще не повинен був прийти... Однак я побачила на терасі Анну — вона якраз вийшла зі своєї машини.

— О, та це ж будинок Сонної Красуні! — мовила вона. — Як ви засмагли, Сесіль! Рада вас бачити.

— Я теж, — відповіла я. — Звідки ви? З Парижа?

— Я вирішила їхати машиною і тепер зовсім знесилена.

Я провела Анну до її кімнати. Потім відчинила вікно, сподіваючись побачити Сірілів човен, але він уже проплив. Анна сіла на ліжко. Я помітила в неї під очима легенькі тіні.

— Чудова вілла, — сказала вона, зітхнувши. — А де ж господар?

— Він поїхав з Ельзою на станцію зустрічати вас.

Я поклала її валізку на стілець і, повернувшись до Анни, сторопіла. Аннине обличчя несподівано змінилося, губи тремтіли.

— З Ельзою Макенбур? Він привіз сюди Ельзу Макенбур?

Я не знала, що маю відповісти. Розгублено дивилася на Анну. Обличчя, яке я бачила завжди таким спокійним, таким урівноваженим, ураз постало переді мною дивно розгубленим, викликаючи безмірний подив... Вона дивилася на мене крізь образи, породжені моїми словами. Нарешті побачила мене й відвернулася.

— Я мала вас попередити, — сказала вона, — однак я так поспішала, така була втомлена...

— А тепер... — несамохіть вела далі я.

— Що «тепер»? — спитала Анна.

Її погляд був запитливо-зневажливий. Нічого ж, мовляв, не сталося.

— Тепер ви приїхали, — збентежено додала я, потираючи руки. — Знаєте, я дуже рада, що ви тут.